

ZEKA, YETENEK VE KİŞİLİK TESTLERİ İLE BU ALANA İNOVATİF ÇÖZÜM SUNAN PAPBİL YETENEK ANALİZİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa YILMAZ¹

GİRİŞ

Bireyi tanıma teknikleri üzerine çalışma yürüten araştırmacıların çoğunluğu zeka ve yetenek alanında da çalışmalar yürütmüştür. Bireyin yeteneği, kişilik özellikleri, zeka yapısı gibi özelliklerin önceden belirlenmesi amacıyla bir çok test ve envanter geliştirilmiştir. Zeka, yetenek ve kişilik soyut bir kavram olduğundan anlaşması oldukça zordur. İnsanlar bu soyut kavramları anlamak amacıyla asırlarca uğraşmışlardır. Günümüzde bu alandaki çalışmalar teknolojik gelişmelerin de etkisiyle hızlı bir ivme yakalamıştır. İnsanlığın varoluşundan bu yana bu alana duyulan merak hep var olmuştur. Bu nedenle insan davranışlarını soyut veya somut olan her türünden tanılamak istenmiş ve bu konuda çok farklı alanlarda çalışmalar yapılmıştır. Bunlar ilk zamanlar bedensel tanılama; el, yüz, vücut tipi çalışılmış sonrasında özellikle günümüzde doğrudan zekâ, yetenek ve kişilik üzerine çalışmalar bir hayli artmıştır. Bu girişimlerin başlıca sebebi insanı tanımak ve bir sonrasındaki davranışların ne olacağı merakından kaynaklanmıştır. Bu çalışmalar kültürel aktarıma da destek olmuştur. Özellikle zekâ ve yetenek alanında geliştirilen ölçeklerin uyarlama çalışmaları ile birden fazla ülkede kullanıldığını görülmektedir. Ancak bu ölçeklerin birçoğu sözel dilsel temelli olması geliştirilen kültürde daha verimli sonuçlar verirken diğer uyarlama yapılan kültürlerle yabancılaştığı görülmektedir. Bu nedenle genetik potansiyelle ölçümler yapan ölçek ve testlerin bu sorunun çözümüne imkan tanığı bilinmektedir. Bu amaçla geliştirilen testlerin hem eğitim hem de sağlık sektöründe bir çok araştırmanın önünü açmıştır.

Ülkemizde son çeyrek asırda, zekâ ve yetenek konusunda doğru tanılama yapmanın önemi artmıştır. Bu konuda ülkemizde yerli çalışmalar teşvik edilmiş; ancak artan nüfus tanılama sürecinde bazı sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle kullanılan ölçek-testler artan nüfusa hitap etmekte yetersiz kalmıştır. Bu ölçeklere uygulayıcı eğitimi, fiziki ortam, materyal gibi masraflar düşünüldüğünde ek giderlere ve daha fazla zaman harcanmasına sebep olmaktadır. Bireyi tanımanın, yetenek ve zeka alanı hakkında bilgi edinme tekniklerine inovatif ve genetik bir çözüm getiren çalışmalar ilgi görmektedir. PAPBİL Yetenek Analizi bu kapsamda alana inovatif bir çözüm sunmaktadır. PAPBİL'in geliştirdiği testin tamamen teknolojik olması, uygulayıcıdan bağımsız, fiziki ortamdan veya uygulanan kişinin sosyal-psikolojik durumundan etkilenmeden 2,5 ~ 5 dakika gibi kısa bir sürede net sonuç vermesi alandaki uzmanların dikkatini bu yöne çekmiştir. PAPBİL bireyi tanıma tekniği olarak geliştirdiği yetenek analizini erken yaşta bireyi tanılamada kullanılmak üzere kullanıcının hizmetine sunmuştur.

Yerli Zeka Testi Çalışmaları

Yerli zeka testi için çalışmalara bakıldığında 1915 yılında Stanford-Binet Zeka Ölçeği'nin çalışmaları karşımıza çıkmakta, devam eden son 100 yıl içerisinde zeka ölçeği çevirisi yapılmaya-uyarlama kültürü oluşmuş ve yurt dışında kullanılan çeşitli ölçekler geliştirilen toplumun kültürüne göre Türkçeye çevrilerek kullanılmıştır. Süreç içerisinde sadece zeka ölçekleri değil, yetenek ölçekleri gibi psikolojik testlerin hepsi uyarlama mantığı ile 100 yılı aşkındır ülkemizde kullanılmaya çalışılmıştır. 2014 yılında başlatılan "Anadolu-Sak Zeka Ölçeği (ASIS)" Projesi IQ ile yıllarca süregelen uyarlama çalışmalarına karşın yerli bir zeka ölçeği geliştirmeyi hem de alışkanlık haline gelen kültürümüze uygunluğu tartışılan

¹ Uzman Psikolojik Danışman, Yozgat F.T.T. BİLSEM, 0000-0001-7686-5711, yilmazmustafa.pdr@gmail.com

ölçek uyarlama kültürünü kıırarak yerli kültürümüze uygun yeni zeka ölçeği geliştirme çalışmalarına liderlik etmesi hedeflendi ve bu proje ile başlayan süreç 2016 yılında ilk yerli zeka testi olan “Anadolu-Sak Zeka Ölçeği (ASIS)” testi ortaya çıkarılmış oldu (Sak vd., 2016, s. 1-5).

Anadolu-Sak Zeka Ölçeği (ASIS)

Yerli bir zeka ölçeği olan ASIS; 4 ile 12 yaş grubunu kapsayan çocuklar için geliştirilmiş, ölçek 7 alt ölçekten oluşmaktadır ve bireysel şekilde çocuklara uygulaması yapılan testidir (Sak vd., 2016, s. 1). Ölçeğin uygulanması, testi alan çocuğun yaş durumuna ve performansına göre 20 ile 45 dakika gibi bir zaman almaktadır. Yerli ve milli ilk zekâ ölçeği olma özelliğini barındıran ASIS’in standardizasyon çalışması 26 ilde 4641 birey ile yapılmıştır. Ölçek için örneklem seçilirken tabakalı örnekleme tekniği kullanılmış yaş, cinsiyet, yerleşim alanı, okul türü (özel veya devlet kurumları) ve eğitim durumu gibi değişkenler incelenmiştir. Bu şekli ile araştırma grubu eşit ve ülke geneli nüfusunu temsil eden bir dağılım olmasına dikkat edinilmiştir.

ASIS’in Kullanım Alanları

Zekâ ölçeklerinin en önemli amacı, bireylerin zihinsel gelişim düzeylerini ortaya çıkarmaktır. Bu durum incelendiğinde ASIS için en verimli olduğu alan, 4 ile 12 yaş grubunda bulunan çocukların zihinsel gelişim düzeyini belirlemek olduğu görülmektedir. Cumhuriyet dönemi ile başlayıp 2014 yılına kadar başka toplumların geliştirdiği ve o kültüre ait ölçeklerin kullanılması bazı hatalı sonuçları ortaya koyduğu zaman içerisinde anlaşılmış. Bu durumdan kurtulabilmek amacı ile başlatılan “Anadolu-Sak Zeka Ölçeği (ASIS)” nin yerli çalışmaları sonrasında yapılabilecek test-ölçek çalışmalarına bir öncü olmuştur. Bu durumu ‘PAPBİL Yetenek Analizi’ gibi tamamen yerli çalışmalara ilham kaynağı olmuştur.

Mevcut Kullanımda Olan Zeka Testleri

Özel yetenekli bireylerin tespiti MEB’e bağlı Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde uygulanan ölçek ve testler ile yapılmaktadır (TBMM raporu, 2012; MEB, 2013; Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018; Şahin, 2016; Şahin, 2017; Şirin, 2018). Bu kurumun dışında bağımsız olarak üstün yetenekli çocuklara yönelik eğitim veren kurum ve kuruluşlar da (üniversiteler, vakıflar gibi) bünyesinde kullandıkları ölçme ve test araçları vasıtası ile yapmaktadırlar (Şirin, 2018; Tarhan ve Kılıç, 2014). Bu kurumlarda; Kaufman Kısa Zekâ Testi, Stanford Binet Zekâ Testinin 1960 versiyonu, Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği (WISC-R), Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği (ASIS) ve Wechsler Sözel Olamayan Yetenek Testi (WNV) ölçekleri uygulanmakta ve ona göre öğrenci seçimi yaptıkları görülmektedir. Bireysel olarak uygulanan bu ölçeklerden çıkan sonuçlara göre Zekâ Puanları 130 ve üzeri çıkan bireylerin “özel yetenekli, yani üstün zekâlı birey” olarak tanılması yapılmaktadır. (MEB, 2013; Şahin, 2016; Gerrig ve Zimbardo, 2016; Güçin ve Oruç, 2015). Ancak, bu ölçeklerin uygulanması özel yetenekli çocukların belirlenmesinde kullanılan birden fazla ölçekten biridir (Tarhan ve Kılıç, 2014; Flanagan ve Kaufman, 2009; Gerrig ve Zimbardo, 2016). Testlerin fazlalığı uzmanların kullanım şekli ve kullanım amaçlarını çeşitlendirirken karmaşayı da beraberinde getirmektedir.

Stanford Binet Zeka Testi

Ülkemizde Stanford Binet Zeka Testi genellikle Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde uygulanmaktadır. Alfred Binet ve Theodore Simon liderliğinde 2 yaşını dolduran çocukların zeka puanlarının tespiti, üstün zihinsel yetenekten, zihinsel gerilik gibi durumlara kadar ölçen zekâ testidir. Ölçümediği zihinsel kümeler incelendiğinde Stanford Binet; Niceliksel yargılama, Sözel Yargılama, Görsel-Soyut Yargılama ile Kısa Süreli Bellek dahil 4 grupta ölçeklendirmektedir. Zeka ölçeğini uygulamaya yeterli uzman test uygulayıcısının, katılımcı çocuğa verdiği birtakım yönergeler takip

edilerek ölçek sonlandırılır. Ölçeğin tamamlanma süresi teste katılan kişinin çalışma hızına göre değişmektedir. Ancak genel ortalama 60 dakika sürmektedir. Fakat bu ölçek kutu malzemeler içermesinden kaynaklı teste katılan bireyin durumuna göre zamanlarında değişkenliğe açıktır. Günümüzde özel eğitime muhtaç öğrencilerin seçiminde kullanılsa da Stanford Binet Zeka Ölçeği zihinsel engelli bireylerin tespit edilmesinde kullanılsa da üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde de kullanıldığı unutulmamalıdır.

Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği (WISC-R)

WISC-R zeka ölçeğinin geliştirmesi David Wechsler'dir. Bu ölçeğin uygulanması bireyseldir. Ölçeğin uygulandığı yaş aralığı ise 6 ile 16 yaş arasındaki çocukları kapsar. Ölçek uygulanan öğrencinin durumuna göre yaklaşık 60-90 dakika sürebilmektedir. Bu ölçek uygulayıcısı eğitimini tamamlaması önemlidir. Sebebi ölçek uygulayıcısı teste bulunan her alt testin sorularını yönergeye bağlı kalarak basamak basamak gitmek zorundadır. Bu ölçeğin tam sonuç vermesine negatif veya pozitif katkısını etkilemektedir.

WISC-R zeka ölçeği alt iki bölümden ibarettir. Bunlara bakıldığında her bölümde 5 ana 1 yedek olmak üzere 6 tane alt test olduğu görülmektedir. Bu bölümler performans ve sözel testleridir. Ölçeğin uygulanmasında herhangi bir ana alt testin bozulması karşılığında bozulan alt testin bulunduğu bölüme ait yedek test uygulamasına geçilmektedir. Bazı testlerde de süre sınırı ve buna göre puanlamaları vardır. Bu durumların hepsi bir düşünülerek hareket edilmeli. Olası bir küçük hata testin tamamına etkisi kaçınılmaz olduğu görülmektedir.

Kaufman Kısa Bireysel Zeka Testi

Kaufman Kısa Bireysel Zeka Testi, Alan ve Nadeen Kaufman tarafından yürütülen testtir. Sözel ve sözel olmayan (sözsüz) bilişsel yetenekler için gençlik için bireysel olarak uygulanan testtir. 2004 yılında Pearson tarafından yayımlandı.5 puanlık test puanı ve 14 alt testten oluşur.

- Okuma
- Matematik
- Yazı Dili
- Sözel Dil
- Kavrama

Uygulama Süresi yaklaşık 20 dakikadır. Uygulama Kitleleri 4-90 yaş aralığındadır.

Amaç:

- 3 Alt test aracılığıyla (sözel bilgi, matrisler ve bilmeceler) sözlü ve sözlü olmayan zekayı ölçer.
- Yetenekleri doğru tahmin etme ve hızlı ilerlemeyi sağlamak.
- Yüksek riskli bireyleri belirlemek için taramak (derinlemesine değerlendirme gerektirir.)
- Programları zenginleştirmek
- Yetenek seçim sürecinin bir parçası olarak yetenek yeteneği.
- Öğrenciler, işe alım için harcarlar, asker alımlarında ve hastane birimlerini kullanmak için kullanırlar.

Yurt Dışından Uyarlanan Zeka Ve Yetenek Testleri

Ülkemizde tanılama süreci incelendiğinde kısa bir zaman dilimi karşımıza çıkmakta. Amerika'da 1905 yılında Binet ve Simon Zekâ Testinin geliştirilmesi ile ülkemize 1915 yılında uyarlama çalışmaları yapıldığı görülmekte. Uyarlama çalışmaları dışında ülkemizde yapılan ilk araştırma ise Cumhuriyetin ilanı ile birlikte 1929'da yapılmıştır. Devam eden yıllarda özellikle 1930-1945 yıllarında 3 özgün çalışma 8 çeviri çalışması olmak üzere toplam 11 bilimsel yayın yapıldığı görülmektedir. 1950 ve sonrasında bireyleri tanılama amacı ile yapılan bilimsel yayınların sonuçlarının Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ARGE birimi tarafından kabul görmesi ile birlikte üstün yetenekli çocukların tespiti konusunda önemli bir adım atılmış olunuldu. MEB ARGE Birimi girişimleri ile özel yetenekli bireylerin tespiti noktasında uzman olan Amerikalı araştırmacıları ülkemize davet etmişler ve özel yetenekli bireyler üzerine araştırma yapmak isteyen araştırmacılarımızı da ilerleyen zamanlarda yapılacak araştırma ve ölçeklerde destek olmaları için Amerika'ya eğitim almaları için göndermişlerdir. 1960'lı yıllara gelindiğinde ise artık çeşitli üniversitelerde psikoloji bölümleri açılmaya başlanılmış, bu gelişmeler ışığında da tanılama sistemi ve öğrenci seçmeleri üzerine araştırmalarda ilerlemeler olduğu görülmektedir (Gülgöz ve Kağıtçıbaşı, 2004: 248-250). Gülgöz ve Kağıtçıbaşı (2004) araştırmada ülkemizde kullanılan ölçek ve testler incelenmiştir. Özellikle 1970 sonrası ölçek ve testler olduğu görülmektedir. Yapılan bu araştırmada;

- İlk olarak 1970 öncesinde Otis Beta Zihin Yeteneğini Ölçme Testi olduğu görülmekte,
- 1970-79 döneminde ise 13 ölçek (Peabody Resim-Kelime Testi, Coloured Prografis Matrisler Testi, Çocuklar İçin Wechsler Zekâ Ölçeği, Kahn Zekâ Testi, Porteus Mazes Testi, Cattell Zekâ Testi, Stanford-Binet Zekâ Testi, Temel Zihin Yetenekleri Testi, Diferansiyel Yetenek Testi, D48 Testi, Bir Adam Çiz Testi, Yetişkinler İçin Wechsler Zekâ Ölçeği, Tümeşik Şekiller Testi,) görülmekte,
- 1980 ve sonrasına bakıldığında ise 9 adet ölçek (Torrance Yaratıcı Düşünme Testi, Mantıksal Çıkarılma Testi, Alexander Pratik Zekâ/Yetenek Testi, Healy Resim Tamamlama Testi Görsel Motor Gestalt Testi, Analitiksel Zekâ Testi, Genel Yetenekler Bataryası, Revize Görsel Bellek Testi Genel Yetenekler Testi) uygulanıldığı görülmekte,
- Son olarak 1990 ve sonrası incelendiğinde ise karşımıza 6 ölçek çıkmaktadır bunlar; Wisconsin Kart Eşleme Testi, Wechsler Okul Öncesi ve İlkokul Ölçeği-Revize (ön çalışma), Gesell Gelişim Testi, Görsel İşitsel Sayı Dizileri, Çocuklar İçin Wechsler Zekâ Ölçeği-Revize, Wechsler Hafıza Ölçeği-Revize. Bu ölçekler yurtdışında kullanılan testler-ölçeklerdir. Testler genellikle İngilizce yayınlardan olmak üzere bazıları ise Almanca, Fransızcadan uyarlanan çalışmalar olduğu görülmekte. Bu ölçekler detaylı incelendiğinde ortak noktaları birçoğunun performans belirlemeye yönelik ölçeklerdir. Bu şekilde olmasındaki en önemli sebep performans ölçeklerinin kültüre bağımlılığı ve uyarlanmasının kolay olmasıdır. Bu nedenle sözel temelli ölçeklerin dilinin anlaşılabilirliği ve uyarlanabilmesi performans testlerine göre daha karmaşıktır. Bakıldığında bir diğer durum ise performans ölçeklerinde kültürel farklılık noktasında negatif durumların daha az olması (Gülgöz ve Kağıtçıbaşı, 2004). Uyarlama çalışmaları için kullanılan ölçeklere bakıldığında 3-7 yaş dönemi çocukların tanılamaları için uluslararası seviyede en çok tercih edilen Wechsler Zekâ Ölçeği'nin okul öncesi ve ilkökul çocuklarına yönelik olan (Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence-Revised (WPPSI-R) Türkçe'ye çevrilerek uyarlanması önemli bir gelişme olmuştur. Çalışmada 3-7 aralığındaki çocuklarımızın yani okul öncesi dönemdeki çocuklar için WPPSI-R zekâ testinin ön uygulama çalışmaları ülkemizde yapılmıştır. Bu çalışmada Wechsler Okul Öncesi dönemi çocukları için Zekâ Testi'nin 6,6 ve 6.9 yaşları arasında bulunan çocuklardan 93 oluşan bir çalışma grubu üzerinde geçerlik çalışması yapılmıştır. Bu araştırma ile birlikte zekâ ölçeğine etkisi olabileceği düşünülen sosyo-demografik özelliklerde dikkate alınmıştır. Araştırma sonucuna göre WPPSI-R'nin küçük yaştaki çocukların entelektüel düzeylerini analiz etmede geçerli bir ölçme aracı olduğu durumuna ulaşılmıştır. Bu sonucun dışında diğer zeka ölçme araçları ile olan yüksek korelasyonu ölçeğin yapı geçerliğini pozitif etkisi vardır (Çelik, 1998). Üstün zekalı bireylerin tanılanmasında

diğer ülkelerde olduğu gibi bizim ülkemizde de zekâ ölçekleri kullanılmaktadır. Fakat daha önce ifade edildiği gibi ülkemizde aktif olarak kullanımda olan zekâ ölçeklerinin yaş sınırlamaları ve zekâ ölçeklerinin okulöncesi çocuklarını kapsayan bölümlerin üzerine olan çalışmaların ön uygulama aşamasını geçememesinden kaynaklı 3-7 yaş aralığındaki çocukların üstün yeteneğini belirlemede etkisiz kaldığı gözlemlenmiştir. Bu durumdan kaynaklı MEB'e bağlı Özel Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından bu dönemlerde tanılamalara destek olması için gelişim envanterlerinin kullanılması sonucunu ortaya çıkarmıştır (Özel Yetenekli Çocuklar Aile Kılavuzu, 2014). Bu sınırlılık uyarılama çalışmaları ile okul öncesi dönemde tespit edilecek yetenek türlerini kısıtlamakta ve öğrencilerin gelişimlerinde bir sınırlılık oluşturduğu görülmektedir. Oysaki yetenekler doğuştan getirilip sonradan geliştirildiği çalışmalar ile ortaya konulmuştur. Bu nedenle yeteneklerin keşfi ne kadar erken olur ise verimlilik ve yönlendirme o kadar kaliteli olur.

Zeka ve Yetenek Testlerinin Uygulanış Biçimleri-Kullanılan Yöntemler

Genel manada üstün zekalı veya yetenekli olarak düşünülen çocukların tespiti ve bu çocukların özel yetenek alanlarının ne olduğunun ortaya çıkarılmasında kullanılan yöntemlere bakıldığında şu başlıklar karşımıza çıkmaktadır (Ersoy ve Avcı, 2004);

- Bireysel zeka ölçekleri,
- Grup başarı testleri
- Yaratıcılık testleri
- Grup zekâ testleri,
- Müzik, Resim vb alanlar için özel ölçekler.
- Kritik düşünme testleri,

Çağımızda çoğunlukla kullanılan ölçme aracı bireysel zekâ testleri-ölçekleridir. Ülkemizde okul öncesi dönem çocuklarımızın gelişimini değerlendirmek ve ölçebilmek için bu bireysel ölçeklerin yanında bazı gelişim ölçekleri de kullanılmaktadır. Bu ölçeklerin okul öncesi dönemde uygulanmasındaki önemi erken çocukluk döneminde, sosyal beceri, kaba motor, öz bakım, ince motor, dil-bilişsel vb alanlarından bazılarının veya tümünün çocuklarımızın gelişim düzeylerinin akranlarına göre bu becerilerinin üstün yetenekli olma ihtimali olan çocukların diğerlerine göre daha ileride olacağı düşüncesindedir (Ataman, 2009). Okulöncesi dönemde özel yetenekli çocukların bazı ön plana çıkan bazı özelliklerine bakıldığında;

- Bu çocukların bir kısmı 1.5 yaşından önce birçok sözcüğü anlamsal olarak bilir ve bu sözcükleri parça parça konuşur.
- Büyük bir kısmı 2 yaşından önce sayıları bilir, renklere ve bulmacalara karşı ilgi gösterir.
- Büyük bir kısmı 3 yaşına kadar karmaşık sözcük yapısını konuşabilir ve zengin sözcük bilgisine sahiptirler.
- 4 yaşından önce basit işaretleri, isimlerinde bulunan harfleri tanıyabilir ve alfabede bazı harfleri seçebilirler.
- 4 yaşına gelene kadar basit olarak toplama ve çıkarma işlem becerileri gelişmiştir.
- 5 yaşından önce okumak için ilgilidir.
- 6 yaşına geldiğinde kitap okuma seviyesindedirler (Ruf, 2005)
- Algılama düzeyleri hızlıdır.
- Yaratıcılıkları üretkenlikleri yüksektir.
- Mükemmel bir kalıcı hafızaları vardır.
- İlgi alanları geniş bir yelpazeye sahiptir.
- Dil yapılarında geniş bir kelime hazinesi vardır.
- Dili kavrama ve telaffuzları ileri düzeydedir.
- Orijinal fikre ve çözüm sahibidirler.
- Hayal güçleri üst düzeydedir.

- Problemleri analiz etme ve bunları muhakeme etme yeteneğine sahiptirler.
- İlgilisini çeken bir konu olduğunda odaklanma süreleri artar.
- Yaşıtlarına göre okumaları erkendir.
- Duyguları ve sezgileri güçlüdür.
- Duygusaldırlar.
- Yaşlarının üstünde bir olgunlukları vardır.
- Adil ve olma ve adalet duyguları gelişkindir.
- Mizahı durumları iyidir.
- Etik değerleri yüksektir.
- Akranlarından ziyade yaşça büyük bireyler ile takılmayı severler.
- Doğum sonrası çevresel duyarlılıkları üst düzeydedir (Levent, 2013: 20, 21, 22, 23).

PAPBİL Yetenek Analizi

PAPBİL Yetenek Analizi; bireylerin parmak izlerini tarayarak 15 farklı yetenek alanında yeteneklerini keşfeden bir ölçme aracıdır. PAPBİL Yetenek Analizi 36 ay itibari ile parmak izleri oluşan her yaş grubu bireye uygulanabilen bir bilgisayar tabanlı ölçme aracıdır.

Öğrencilerde 15 farklı yetenek alanı tespiti yapılmaktadır. Bunlar;

1. Buluş Temelli Pratik Zeka
2. Lider Zeka
3. Disiplinler Arası Zekâ
4. Aritmetik Temelli İç Dönük (Kişisel) Zeka
5. Analitik Temelli İç Dönük (Kişisel) Zeka
6. Soyut Analitik Zeka
7. Anlatım Temelli Dilsel Zeka
8. Bedensel (Sportif & Kinestetik) Zeka
9. Mantık ve Matematik Zeka
10. Üst Düzey Görsel Algı ve İşitsel Zeka
11. İşitsel (Ritmik & Müzikal) Zeka
12. Sosyal Zeka
13. Üç Boyutlu Bütünsel Zeka (Kalıcı Öğrenme Süper Hafıza)
14. Uzamsal Analitik Zeka
15. Yazım Temelli Dilsel Zeka

PAPBİL Yetenek Analizi Ve Diğer Yetenek Testleri Arasındaki Farklılıklar Bu Testlerin Birey Üzerindeki Sonuçları

Mevcut kullanımda olan ölçek veya testler çoğunluğu dilsel temelli ölçeklerdir. PAPBİL Yetenek Analizi ise tamamen uygulayıcıdan ve uygulanan bireyin sosyal, psikolojik durumundan bağımsız yapay zeka ile çalışabildiği gibi komut kontrollü sistemle uygulayıcının operatörlüğünde çalışabilme imkanına sahiptir. PAPBİL, genetik potansiyel temelli bir ölçme aracıdır. Bu nedenle; ölçek uygulayıcısı eğitmeni, ölçek envanter malzemesi ve ölçeğin geliştirilmesi gibi yüksek maliyetlerden uzak tamamen yerli bir ölçme aracıdır.

Uygulamada diğer ölçeklere göre PAPBİL Yetenek Analizinin Farkları ;

- Hızlı sonuç vermektedir.
- Diğer ölçme araçlarında bulunan yanılma payı PAPBİL Yetenek Analizinde oldukça düşüktür.

- Uygulayıcı veya uygulanan bireyin sosyal, psikolojik veya fiziki ortamdan etkilenmeden sonuç vermektedir.
- Dilsel temelli soru cevap içermemektedir.
- Analiz edilenin rapor sonucuna etkisi bulunmamaktadır.
- Bireyi çok boyutlu olarak ele almaktadır. Yetenek zeka ve kişilik özellikleriyle birlikte bu özelliklerin nasıl geliştirilebileceğine dair detaylı rapor sunmaktadır.
- Ölçeğin uygulanmasında herhangi bir materyal bulunmamaktadır.
- Ölçeğin uygulanacağı alanın etkisi yoktur.
- Çevresel kaynaklı hata payı barındırmamaktadır. Bu yönüyle diğer ölçek-testlere göre güvenilirlik ve geçerlilik oranı daha yüksek olarak hesaplanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bireyi tanıma teknikleri üzerine uzun süreler araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar ile ilgili alan taraması yapıldığında; ölçeklerin veya testlerin sözel-dilsel temelli olduğu görülmektedir. Bu durumun getirdiği sınırlılıklar neticesinde son zamanlarda bireyi tanıma tekniklerinde genetik potansiyelin öne çıktığı görülmektedir. Bunun sebebi olarak bu ölçeklerde kullanılan yöntemlerin danışan ve danışmanın kontrolünde olmadan belli kriterlere dayandırılarak yapılmasıdır. Aslında bu durum bir zorunluluktan bu tarz çalışmalara ağırlık verilmesini gerekli kılmıştır. Bu nedenle PAPBİL Yetenek Analizi diğer ölçme araçlarından farklı bir alanda genetik alanda çalışmaktadır.

Bireyi tanıma teknikleri konusunda alan taraması yapılmış ve ülkemizde kullanılan onlarca ölçek tespit edilmiştir. Bu tespitlerin en önemlisi uygulanan testler veya ölçeklerin neredeyse tamamı uyarlama çalışmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir kültüre ait ölçeklerin dilsel temelli net karşılığı olmadığı uyarlanan her ölçekte karşımıza çıkmaktadır. Hal böyle iken kullanılan ölçeklerde Türk toplumunu yansıtamadığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle PAPBİL gibi yerli çalışmalar desteklenmelidir. İlk olması bu çalışmada zorlukların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Gerekli alt yapı çalışmalarında dönem dönem eksiklikler olabilmekte ve ARGE çalışmalarını yavaşlatmaktadır. Dünya literatür taraması yapıldığında dahi parmak izleri ile ilgili çalışmaların kısıtlı olması bilimsel aktarımda zorlukları ortaya çıkarmaktadır.

Yetenek doğuştan gelen bir olgudur. Bireyin yeteneklerini çevresel faktörler ve eğitim şekillendirmektedir. Bu nedenle yeteneklerin keşfinin eğitim ortamları için önemi oldukça önemlidir. Ancak Türkiye’de 20 milyonu aşan öğrenci nüfusuna mevcut kullanımda olan ölçekler ile eğitim ortamında yetenekleri keşfetmek mümkün olamamaktadır. Bu probleme inovatif bir çözüm sunmak, kalabalık kitlelere ulaşmak ve uygun maliyet ve zaman tasarrufu sağlamak amacıyla PAPBİL, yenilikçi bir yaklaşımla yetenek analizi programını geliştirmiştir. Bu program bilgisayar tabanlı yazılım programı ile genetik desenleri analiz ederek bireylerin eğitim ortamında yeteneklerini çok kısa bir sürede keşfetmelerine olanak sağlamaktadır. Mevcut ölçek ve testler sadece küçük gruplara uygulanırken; PAPBİL bütün öğrencilere ve yetişkinlere uygulanabilme potansiyeli bulmaktadır.

Günümüzde bireylerin yetenekleri tespit edilerek eğitim ortamlarını bireye uygun hale getirerek üst düzeyde anlamlı öğrenme elde etme çabalarına dair çalışmalar bulunmaktadır. Özellikle mevcut kullanımda olan ölçeklerin 6 yaş öncesi kullanımın sınırlı olması PAPBİL Yetenek Analizi’nin ise 3 yaş itibari ile her bireye uygulanabilmesi bu tarz ölçeklerin önemi ve değerini ilerleyen zamanlarda daha da arttıracığı sonucunu ortaya koymaktadır. Eğitim ortamında yetenek keşfi için mevcut ölçekler ile birlikte farklı ölçeklerin kullanımı kullanıcı açısından ek süre ve ek maliyet kaygısına yol açmaktadır. PAPBİL ise kullanıcıya kısa bir zaman aralığında daha düşük maliyetlerle ve en önemlisi tek ölçekle hedeflenen sonucu vermektedir.

Sonuç olarak bireyi tanıma tekniklerine dair çalışmalar her geçen gün artmaktadır. Global dünya düzeni bilgiyi ve bireyi daha farklı bir perspektiften değerlendirmektedir. Bu yönüyle yazılım teknolojileri, eğitim teknolojilerinin bireyi tanıma tekniklerinin de kullanımı git gide günümüzün vazgeçilmezi haline

gelmektedir. Eğitimde inovatif çözümler sunan bireyi her boyutuyla ele alan PAPBİL Yetenek Analizi milli ve yerli imkanlarla geliştirilmiş ve kullanıcı ve uygulayıcıdan tam not almıştır. Bireyi tanıma tekniği olarak ortaya çıkan bu girişim farklı sektörlerde bireyi ele almaya ve derinlemesine analiz etmeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Ataman, A. (Ed.), (2009). *Özel gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş (7. Baskı)*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Çelik, Z. (1998). *WPPSI-R Zekâ Testi Ön Uyarılama Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ersoy, Ö., Avcı, N., (2004): *Üstün Zekâ ve Üstün Yetenekliler*. Şirin, M., R., Kulaksızoğlu A, ve Bilgili A., E., (Ed), I.Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Makaleler Kitabı içinde, (195-210). Çocuk Vakfı Yayınları, Yayın No:64, İstanbul.
- Flanagan, D. P., Kaufman, A. S. (2009). *Essentials of WISC-IV Assessment*. John Wiley & Sons: Hoboken, N. J.
- Gerrig, R.J., Zimbardo, P.G. (2016). *Psikoloji ve Yaşam. (Gamze Sart, Çev.)* Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara (Orijinal eserin basım tarihi 2010).
- Gülgöz, S. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). *Intelligence and Intelligence Testing in Turkey*. Sternberg, R. J. (Ed.), International Handbook of Intellegence içinde, (syf. 248- 270). New York: Cambridge University Press
- Levent, Faruk (2013). *Üstün Yetenekli Çocukları Anlamak - Üstün Yetenekli Çocuklar Sarmalında Aile, Eğitim Sistemi ve Toplum (2.Baskı)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2013). *Üstün Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Eylem Planı 2013–2017*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü
- Öktem, F. (2016). Kısa Zekâ Testleri ve Kaufman Kısa Zekâ Testi (KBIT-2). *Türkiye Klinikleri Psikoloji Özel Dergisi*, 1(1):10-16.
- Öktem, F., Erden, G., Gençöz, T., Sezgin, N., Uluç, S. (2016). *Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği-IV (WÇZÖ-IV)*
- Ruf, D. L. (2005). *Losing Our Minds: Gifted Children Left Behind*. Scottsdale: Great Potential Press, Inc.
- Sak, U., Bal Sezerel, B., Ayas, B., Tokmak, F., Özdemir, N., Demirel Gürbüz, Ş. ve Öpengin, E. (2016). *Anadolu Sak Zekâ Ölçeği (ASIS) uygulayıcı kitabı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi ÜYEP Merkezi.
- Şahin, H. (2016). *Türkiye'nin Güncel Sosyal Problemlerine Çözüm Projeleri*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Şahin, H. (2017). *Resimleriyle Çocuk /Ergen Değerlendirmede Vaka Örnekleri*. İstanbul: Akademik Kitaplar.

- Şirin, A. (2018). Türkiye’de Görsel Sanatlarda Üstün Yetenekli Çocukları Belirlemek İçin Uygulanan Yöntemler Hakkındaki Uzman Görüşleri. *İdil Dergisi*, 7 (47): 851 – 862.
- Tarhan, S., Kılıç Ş . (2014). Üstün Yetenekli Bireylerin Tanılanması ve Türkiye’deki Eğitim Modelleri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2 (2): 27-43.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), (2012). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Üstün Yetenekli Çocukların Keşfi, Eğitimleriyle İlgili Sorunların Tespiti Ve Ülkemizin Gelişimine Katkı Sağlayacak Etkin İstihdamlarının Sağlanması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*. Yasama Dönemi: 24. Yasama Yılı: 3. Ankara.